

Цифрова компетентність та вирішення проблем: навички комунікації та співпраці

Модуль 4: Етичне та відповідальне використання
цифрових джерел



Цитування та академічна добročесність



Що таке академічна доброчесність?

Академічна доброчесність - це етичний стандарт у навчанні та дослідженнях, який передбачає чесність, прозорість і повагу до інтелектуальної власності.

Основні принципи:

- **Авторство:** вказування справжніх авторів ідей, теорій, аналітичних моделей, даних.
- **Прозорість:** чітке роз'яснення джерел інформації, статистичних методів та джерел даних.
- **Повага до авторів:** визнання внеску інших дослідників, у тому числі через належне цитування.

В економічній науці академічна доброчесність набуває особливого значення **через:**

- Велику кількість цифрових джерел.
- Використання аналітичних розробок і даних різних дослідників.
- Можливість маніпуляцій із статистичними показниками.

Цитування інформації у навчальних роботах

Цитування — це процес зазначення джерела, з якого взято інформацію, що не є загальновідомою.

Що потрібно цитувати:

Теоретичні моделі (модель Солоу, крива Лаффера).

Авторські інтерпретації (публікації Нобелівських лауреатів).

Дані: статистика ВВП, інфляції, експорту тощо.

Як коректно наводити дані у роботі:

Джерело: автор, назва роботи, рік, кількість сторінок.

Контекст: як саме використано теорію/дані у власному дослідженні.

Формат:

APA: Smith, A. (2012). *Wealth of Nations*. Wordsworth Editions.

ДСТУ 8302:2015: Дослідження про природу і причини багатства народів : у 2 т. / Адам Сміт ; пер. з англ., вступ. ст., прим. і ред. М. С. Дяченка. Київ : Наук. думка, 2001. Т. 1. 528 с.

✦ Не забувайте: навіть якщо Ви переформулюєте ідею своїми словами - джерело все одно слід вказати.

Інструменти пошуку джерел

Цифрові інструменти полегшують пошук, збереження та оформлення джерел.

Google Scholar - академічна пошукова система для наукових статей.

Можна швидко отримати посилання в стилях Harvard, APA, MLA, Chicago

Приклад: пошук «Keynes General Theory», цитата в APA:

Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*.

Поради:

- Створюйте окрему теку для кожного дослідження.
- Використовуйте теги для швидкого пошуку.
- Регулярно перевіряйте, чи збережене джерело має всі поля (автор, рік, назва).
- Використовуйте онлайн-сервіси для правильного оформлення бібліографічних посилань відповідно до академічних вимог (наприклад, Grafiati).

B

Підходи до перевірки академічної доброчесності



Плагіат в аналітичних і графічних роботах

Плагіат - це привласнення чужих ідей, текстів, даних або візуального контенту без належного посилання.

Плагіатом в навчальних і наукових роботах вважається:

- Копіювання формул, таблиць, графіків з інших робіт без посилання на них.
 - Використання чужих розрахунків або моделей як своїх.
 - Переклад іншомовних джерел без визнання авторства.
- 📌 Навіть якщо змінено зовнішній вигляд рисунка, його суть залишається за задумкою автора, тому джерело потрібно вказати обов'язково.

Приклад порушення:

Графік динаміки ВВП, взятий з IMF або WB без підпису та джерела є плагіатом.

Антиплагіатні системи:

StrikePlagiarism

StrikePlagiarism.com - платформа для виявлення схожості в академічних роботах.

Як працює:

- Порівнює текст із відкритими джерелами, базами даних, студентськими роботами.
- Аналізує не лише дослівні збіги, а й перефразовані фрагменти.

Що враховується у звіті:

- Загальний відсоток збігів.
- Посилання на джерела, з яких взято текст.
- Індикатори технічного або навмисного редагування.

📌 Допустимий рівень схожості залежить від ЗВО, але зазвичай до 20-25% за умови правильного цитування.

Добросовісне використання інформації та цитування

Добросовісне використання (fair use) дозволяє використовувати частину роботи автора без його згоди за дотримання певних умов.

Коли дозволено:

- Для навчальних, наукових та дослідницьких цілей.
- Якщо використання не є масштабним.
- Якщо автор і джерело чітко зазначені.

Як правильно цитувати:

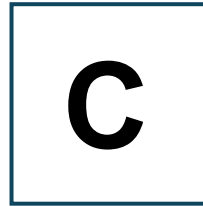
«Зростання ВВП України у 2023 р. становило 5,3%» (World Bank, 2024).

Використання цитат:

- Не має перевищувати близько 10-15% тексту.
- Має супроводжуватися власним аналізом, а не заміщати його.

Не можна:

- Створювати роботу, що складається лише з цитат.
- Видавати адаптований фрагмент за власний.



Прозорість у застосуванні статистичних даних



Етичне використання статистичних методів

Статистичні методи мають відповідати:

- Цілям дослідження.
- Характеру вибірки.
- Доступності даних.

Етичні принципи:

- Вибір методу має бути обґрунтований (наприклад, регресійний аналіз замість середньо- арифметичного, якщо дані демонструють тренд)
- Заборонено адаптувати методику під бажаний результат.
- Результати слід пояснювати в контексті допущень і меж точності.

 **Приклад неетичного підходу:**

Навмисне вилучення значень з вибірки без пояснення призводить до викривлення висновків.

Використання офіційних джерел

Авторитетні джерела статистичної інформації:

- IMF (Міжнародний валютний фонд): макроекономічні прогнози, бази даних по країнах.
- World Bank (Світовий банк): показники розвитку, аналітичні звіти.
- Служба державної України: національна офіційна статистика.

Переваги використання:

- Висока надійність і регулярність оновлення.
- Стандартизація методології збору даних.
- Доступність у форматах CSV, Excel.

Рекомендація:

Завжди перевіряйте, чи вказано рік, джерело, одиниці виміру та метод збору даних у звітах або презентаціях

D

**Попередження маніпуляцій
із статистичними даними**



Типові маніпуляції з даними

Маніпуляції зі статистичними показниками можуть створити ілюзію успіху або навпаки кризи.

Поширені приклади:

1. Вибір базового року: вибір періоду з аномальним значенням для вигідного порівняння.

(наприклад, зростання ВВП +10% порівняно з роком спаду -12%)

2. Ігнорування інфляції: наведення номінальних значень замість реальних.

(наприклад, «зростання зарплати» без врахування знецінення грошей)

3. Зміна масштабу графіка: візуальне перебільшення змін.

4. Зміна контексту: приховання факторів, що вплинули на показник.

✚ Подібні дії є порушенням академічної доброчесності.

Приклади невірної інтерпретації показників

Дезінформація часто виникає не в даних, а в їх інтерпретації.

Типові помилки:

1.Заміна кореляції причинністю.

- Наприклад, збільшення витрат на оборону не означає автоматичного економічного зростання.

2.Інтерпретація індексу без розуміння його структури.

- Наприклад, Індекс людського розвитку не відображає рівень безробіття.

3. Ігнорування сезонності або зовнішніх факторів.

- Наприклад, порівняння показників без урахування пандемії COVID-2019.

 Важливо чітко відділяти факти, припущення й аналітичні оцінки.

Етична інтерпретація результатів

Етична інтерпретація - це чесне представлення результатів з поясненням їхніх обмежень.

Принципи:

- Прозорість: чітко вказуйте джерела, методи й обмеження
- Обґрунтованість: кожен висновок повинен спиратися на дані
- Збалансованість: наводь і позитивні, і негативні аспекти

Навіть негативні результати мають бути озвучені:

Якщо інфляція перевищує 20% - не слід прикрашати висновок словами «загалом позитивна динаміка».

 Академічна етика - це не лише запобігання плагіату, а й добросовісна аналітика.

Основні підсумки:

- ✦ Академічна доброчесність - це основа наукової діяльності, що вимагає прозорості, поваги до авторства та коректного цитування.
- ✦ Цитування - обов'язкове навіть при перефразуванні. Важливо дотримуватись стандартів (АРА, ДСТУ 8302:2015).
- ✦ Плагіат – це не лише копіювання тексту, а й привласнення графіків, даних, ідей без посилання на джерело.
- ✦ Антиплагіатні системи (як StrikePlagiarism) виявляють і дослівні, і перефразовані запозичення. Допустимий рівень збігів - до 20-25%.
- ✦ Статистичні методи мають застосовуватись обґрунтовано. Маніпуляції із даними (масштаб графіка, ігнорування інфляції тощо) - це порушення етики.
- ✦ Етична інтерпретація - це чесне пояснення результатів з урахуванням обмежень, контексту та припущень.
- ✦ Використання офіційних джерел (IMF, World Bank, Держстат України) підвищує достовірність дослідження.